

ČTENÍ JAKO HRA

PRO RODIČE DĚTÍ, KTERÝM NEJDE ČTENÍ A PRAVOPIS

Děti si zaslouží, aby rodiče věděli, jak na to!

maxdorf

O AUTORKÁCH

PaedDr. Zdeňka Pospíšilová, speciální pedagog v Pedagogicko psychologické poradně v Liberci, 35 let praxe.

Miroslava Kaprová, učitelka, zakladatelka dyslektických tříd v Liberci (r. 1982) a externí pracovnice Pedagogicko psychologické poradny Liberec, nyní v důchodu.

Mgr. Silvie Šafářová, psycholog, autorka článků čtení ve 2. části.

OBSAH

Úvod

Poznámky k pracovním listům

O výchově

Okruhy nácviku 1. část

(sluchové a zrakové vnímání)

Zraková paměť, orientace v prostoru, pravo-levá orientace

Sluchová analýza a syntéza

Akustika slova s pohybem

Sluchová a zraková analýza a syntéza

Zvuková a grafická podoba věty

Posilování slovní zásoby, rýmy

Sluchová a zraková analýza a syntéza slov

Rozvoj slovní zásoby a paměti

Slova podobného významu

Shrnutí – sluchová a zraková analýza a syntéza

Rozlišování tvarově podobných písmen

Sluchové a zrakové vnímání, pozornost

Druhy vět

Sluchové a zrakové vnímání délek

Hranice slov, slova významem nadřazená

Psaní ů,ú

Slabiky hy, chy, ky, ry, ži, ši, či, ři, ci, ji

Rozlišování slabik di, ti, ni, dy, ty, ny sluchem, zrakem, hmatem

Rozklad slov po slabikách

Pexeso na rozlišení slabik di, ti, ni, dy, ty, ny

Slabiky dě, tě, ně

Psaní předložek

Výbavnost psacích tvarů písmen

Vlastní jména

Zraková paměť, orientace v prostoru (obtížnější cvičení)

Metodika nácviku psaní diktátu (pro rodiče)

Hra – zrakové rozlišování, pozornost

Komunikační schopnosti

Shrnutí I. dílu

Okruhy nácviku 2. část

(základy čtení)

Záložka na čtení
Oční pohyby
Písmena abecedy
Skládání slabik
Čtení slov po slabikách
Tabulka zavřených slabik
Tabulky čtení sestavené z praxe (deset listů)
Čtení slov se cvičením paměti
Čtení s koordinací oko – ruka
Čtení slov z pohádek
Posloupnost děje
Přerušované čtení - tabulka
Čtení jako puzzle
Báseň
Dramatizace s prstovými loutkami
Pohádka s obrázky
Čtení s porozuměním
Vyjmutí hlavní myšlenky z textu
Čtení s porozuměním
Dokončení příběhu
Čtení s úkoly
Tajemný článek
Text s použitím mapy
Dramatizace s prstovými loutkami
Křížovky

*Před nácvikem čtení dítě potřebuje zopakovat cvičení sluchového a zrakového vnímání, sluchové a zrakové paměti, sluchové a zrakové analýzy a syntézy, cvičení na orientaci v prostoru a pravo-levou orientaci. Rodič už sám pozná, která cvičení procvičit více a která dítě už ovládá. Všechny tyto úkoly jsou obsaženy v 1. a 2. části **Čtení jako hra**.*

ÚVOD

Milí rodiče,

právě na Vás záleží, jestli vaše dítě bude mít rádo čtení a český jazyk. Připravily jsme pro vás srozumitelnou metodiku učiva ze škály druhé až čtvrté třídy. Čtěte pozorně, protože i tím dáváte svému dítěti vzor.

Dítě potřebuje zažít úspěch, protože ten vede k lepší chuti k práci, k lepším výsledkům, ke zvýšenému sebevědomí. Dopřejte mu při učení klid, čas, pochvalu a uchte ho pracovat s úspěchem, ne s chybami.

Úspěch je radost. A radost přece svému dítěti přejete. Hodně zdaru.

Milé děti,

nebojte se, rodičům jsme dokonale vysvětlily, aby se nebáli vašeho učiva ze čtení a z českého jazyka. My dvě, co jsme tyto práce pro Vás vymyslely, jsme přesně tak pracovaly s dětmi, které jsme učily.

Přejeme Vám trpělivé a výborné rodiče, kteří Vám ve společné práci předvedou svou lásku a připomenou si, že učení může být hravé.

Zdeňka Pospíšilová
Miroslava Kaprová

PRVNÍ METODIKA

pro rodiče dětí, kterým nejde čtení a pravopis

Děti si zaslouží, aby rodiče věděli, jak na to

Poznámky k pracovním listům

Předkládaný soubor úloh je určen ke společné práci rodičů s dítětem ve druhé až čtvrté třídě základní školy. Soubor pracovních listů má za cíl ukázat, jak si lze hravou formou osvojit správné učební návyky. Je rozdělen do čtyř částí. **První část** obsahuje pracovní listy zacílené na nácvik sluchové a zrakové analýzy a syntézy, sluchové a zrakové paměti, na orientaci v prostoru a pravo-levou orientaci. **Druhá část** je věnována postupnému nácviku čtenářských dovedností od usměrnění očních pohybů na řádku, až po dramatizaci s prstovými loutkami. **Třetí část** rozvíjí sluchové a zrakové vnímání, sluchovou a zrakovou paměť s cílem jejich využití v prvních mluvnických jevech. **Čtvrtá část** je zaměřena na práci s mluvnickými pravidly. Všechny pracovní listy jsou v úvodu opatřeny výčtem, které dovednosti jsou cvičením rozvíjeny a jaký je podrobný metodický postup.

Poznámky k předloženým pracovním listům:

1. Soubor má čtyři části ve dvou dílech a obsahuje více než 200 listů. První díl se věnuje čtení, druhý díl mluvnici.
2. Oba díly byly napsány pro rodiče, kteří mají zájem aktivně pracovat se svým dítětem (z obou dílů lze dle potřeby vybrat ty pracovní listy, které zacvičují aktuální obtíže dítěte např. vynechávání diakritických znamének, rozlišení měkkých a tvrdých souhlásek atd.).
3. V každém díle první list seznamuje rodiče se **způsobem nácviku**, s **metodikou** dané části a s **názorným příkladem** nápravy.
4. V případě, že dítě s řešením úkolů váhá, je na rodiči, jakou pomoc mu poskytne (př. delší čas, jeden krok k řešení, návodné otázky apod.), ale dítě by práci mělo **dokončit samostatně**.
5. Sjednocujícím prvkem všech pracovních listů je modrý a zelený rámeček. V modrém je stručná charakteristika procvičovaného jevu, v zeleném je pak metodický pokyn pro rodiče i dítě jak pracovat.
6. Na začátku každé kapitoly je několik pracovních listů, které se věnují opakování předcházejícího učiva (učivo se opakováním utvrzuje, nezapomíná).
7. V pracovních listech děti kreslí, píšou, stříhají, lepí, skládají z papíru, soutěží s rodiči v mluvnických a čtenářských dovednostech.
8. S každým listem lze pracovat **opakovaně**, když dítě píše tužkou (č. 2) a slova nebo obrázky místo nalepení pokládá.
9. Vystříhaná slova a obrázky dítě ukládá do obálek pro další použití.
10. Názorná ukázka **čtení se záložkou** a způsoby jejího používání (záložku vymyslely učitelky dyslektické třídy v Liberci v roce 1982 a od té doby záložku děti používají).
 - A. Rodič posunuje záložku po slabice tak, aby zakryla již přečtenou slabiku, po nácviku může posunovat i dítě: **mává**
 - B. dítěti, které si není jisté ve čtení slabik, posunuje rodič záložku tak, aby širší část zakrývala řádek, ale ne čtenou slabiku **má**, tady dítě nemůže samo posunovat.

O VÝCHOVĚ

Dítě

*Je-li dítě **káráno**, naučí se **odsuzovat**.*

*Žije-li dítě v **ne přátelství**, naučí se **útočit**.*

*Žije-li dítě v **posměchu**, naučí se **vyhýbavosti**.*

***Ale** žije-li dítě v **povzbuzení**, naučí se **smělosti**.*

*Žije-li dítě v **toleranci**, naučí se **trpělivosti**.*

*Žije-li dítě s **pochvalou**, naučí se **oceňovat**.*

*Žije-li dítě v **poctivosti**, naučí se **spravedlnosti**.*

*Žije-li dítě v **bezpečí**, naučí se **věřit**.*

*Je-li dítě **přijímáno** a obklopeno přátelstvím,
naučí se ve světě **hledat lásku**.*

(Učitel'ské noviny č.17. z 27.04.1993)

1. stanovit hranice co může, nemůže, co musí
2. chválit i za sebemenší dobrou práci
3. podpora v činnostech, v nichž vyniká
4. respektovat osobní tempo
5. přiměřenými úkoly motivovat
6. pokyny k práci zadávat krátce a srozumitelně
7. číst méně, ale častěji (2×5min.denně),
v klidném prostředí bez rušivých podnětů
8. pravopisné jevy odůvodňovat před
napsáním nahlas
9. rozvoj slovní zásoby

pocit nejistoty, úzkosti až agrese

malé sebevědomí, nechuť k práci

nevyužití talentu

beznaděj, rezignace

pocit méněcennosti, neschopnosti

pocit úzkosti ze selhání

dlouhým čtením se čtení nenaučí, ale odradí

dlouhými diktáty se mluvnice nenaučí, ale
vytvoří pocit marnosti

neschopnost vyjádřit myšlenky, vážne
komunikace

Nejdůležitějším a zásadním postupem pro úspěch ve čtení a psaní je nácvik sluchového a zrakového vnímání.

Okruhy nácviku a nápravy

- 1. Sluchové vnímání** – rozeznávání zvuků, pochopení slabičné struktury slova (rozpočítadla) a následně rozlišování hlásky ve slově, cvičení sluchové analýzy a syntézy (rozklad a sklad slova), délky samohlásek, manipulace s postavením hlásky ve slově (změna hlásky, přidání, ubrání, mění význam slova), sluchová paměť (čtení a psaní s porozuměním), napodobování melodie, reprodukce rytmu.
- 2. Zrakové vnímání** – zraková paměť (pexeso, dobble), zrakové rozlišování tvarů a jejich pozic (základ pro osvojení písmen a číslic), zraková analýza a syntéza (celku a jeho částí), orientace v prostoru a pravo-levá orientace (sledování textu zleva doprava, pořadí písmen ve slově).
- 3. Zapojení všech smyslů** – sluch, zrak, hmat.

Metodika nácviku

1. nahlas rozložit slovo na slabiky - tleskání, ťukání, dupání, (dárek = dá-rek), zrak, sluch, hmat
2. nahlas **rozložit** (analýza) slovo na hlásky (dárek = d-á-r-e-k)
3. nahlas **složit** (syntéza) z hlásek slovo (d-á-r-e-k = dárek)
4. slovo znázornit graficky (dárek / .) dlouhá slabika / , krátká slabika.
5. nahlas rozložit slovo na hlásky a potom napsat (dárek – d-á-r-e-k _____)
6. určit počet slov ve větě
7. určit dané hlásky na začátku a na konci slova (sůl – sůl – sůl)
8. poznat stejné slabiky sluchem (boty, **ty**ká), odlišné (hodí, hody)
9. sluchem i zrakem rozlišit **b/d, m/n, o/a, r/z**
10. zraková paměť – hry s pozicí písmen (mnu,umn,bdp,dpb)
11. reprodukce rytmu – tleskání, ťukání, dupání, říkanky, písničky – vnímání délek samohlásek
12. při obtížích ve sluchovém vnímání se mohou vyskytovat následující záměny:

vypouštění hlásek stůl – sůl přesmykování hlásek loví **v**olí
přidávání hláse rak – **d**rak záměny hlásek vle**k** vl**a**k

(Hlásky vyslovujeme, slyšíme. Písmena vidíme, píšeme.)

Příklad

U maminky a táty jsem doma v bezpečí.

1. určit počet slov ve větě
2. slova ve větě nahlas rozložit na slabiky (táty = tá – ty)
3. každé slovo nahlas rozložit na hlásky (táty = t-á-t-y)
4. druhé, čtvrté a šesté slovo z věty napsat jen graficky (táty = / .) _____
5. napsat větu z paměti _____
6. podtrhnout ve slovech modře **b** a červeně **d**
7. znaménka (čárky, háčky, tečky) **píšeme hned**

Metodika zápisu diakritických znamének:

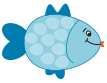
čáp: píšeme **c**-, hned nadepíšeme háček, přepíšeme **-a-** , hned nad **-a-** dopíšeme čárku, zapíšeme **-p**

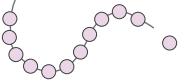
Cvičení zaměřené na sluchové a zrakové vnímání délek.

• krátká slabika, / dlouhá slabika

1. Dítě s rodičem přečte nahlas slova ve žlutém rámečku.
2. Dítě slova vystřihne. Slovo umístí ke správnému obrázku i grafice. Prstem na hřbet své ruky vytuká jeho akustickou podobu.
3. Dítě u zbylých obrázků slovo řekne nahlas, doplní jeho grafiku a slovo napíše. Píše psacím písmem.
4. Rodič práci kontroluje.

					
•		•			• /
les					

					
• •		/ •		/ •	• /

					
• • •	• / •		/ •		

les	sáňky	kabát	lavice	kapr
myš	nůžky	talíř	lípa	korále

Cvičení zaměřené na pravopis slabik
hy, chy, ky, ry, ži, ši, či, ři, ci, ji.

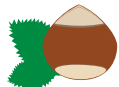
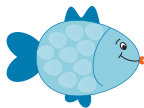
Odůvodnění:

hruška hrušky

k je tvrdá souhláska, píšeme -y

1. Dítě nahlas řekne, co je na obrázku. Pojmenuje jednu věc.
2. Dítě nahlas řekne slovo, které označuje dvě věci. Odůvodní pravopis tvrdé nebo měkké slabiky. (Podle oranžové tabulky).
3. Dítě do řádku vedle obrázku psacím písmem napíše chybějící slabiku.
4. Dítě všechna doplněná slova nahlas přečte.

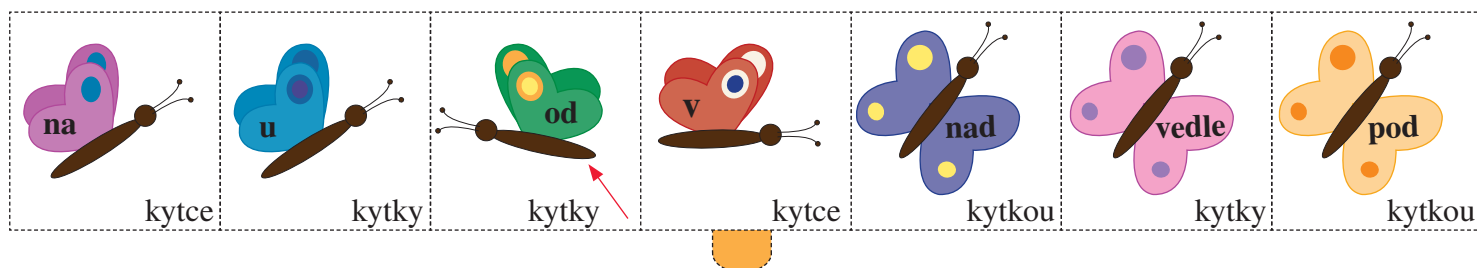
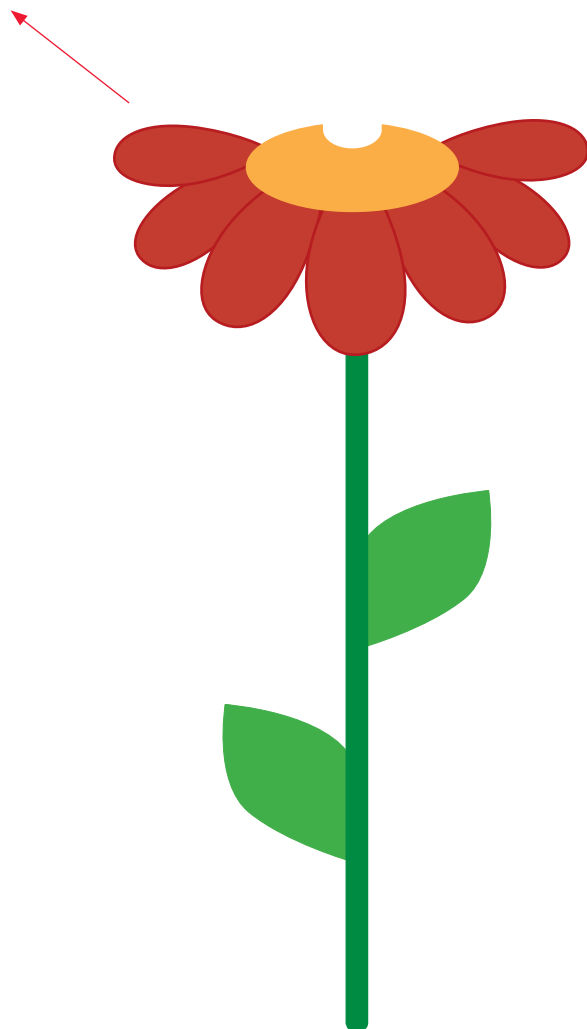
jeden jedna jedno	dva dvě	jeden jedna jedno	dva dvě
	oře__		ro__
	trakto__		o__
	koší__		kap__
	žab__		jež__
	kap__		vl__
	ho__		vep__
	mou__		u__

Cvičení zaměřené na psaní předložek.

Odůvodnění:

předložky čteme s následujícím slovem dohromady, ale *píšeme* je **vždy zvlášť**.

1. Dítě u obrázků motýlů přečte předložku s podst. jm.
2. Dítě u každé předložky odůvodní pravopis.
3. Dítě vystříhne motýly a položí je na kytku podle předložky.
4. Dítě pod všechny obrázky motýlů napíše psacím písmem předložku s podstatným jménem.

*Před nácvikem čtení dítě potřebuje zopakovat cvičení sluchového a zrakového vnímání, sluchové a zrakové paměti, sluchové a zrakové analýzy a syntézy, cvičení na orientaci v prostoru a pravo-levou orientaci. Rodič už sám pozná, která cvičení procvičit více a která dítě už ovládá. Všechny tyto úkoly jsou obsaženy v 1. a 2. části **Čtení jako hra**.*

Čtení

Po zafixování všech typů sluchového a zrakového vnímání, rytmu, artikulačních cvičení a dýchání, je položen základ ke čtení. (analyticko-syntetická metoda – základem čtení je slabika).

Okruhy nácviku a nápravy

1. Pro úspěšné čtení je hlavním předpokladem upevnění sluchového a zrakového vnímání, sluchové a zrakové paměti, sluchové a zrakové syntézy a analýzy, pravo-levé orientace, nácvik rytmu, motoriky očních pohybů a mluvidel, důvěra ve schopnosti dítěte.
2. *Základem pro pohodu ve čtení je překonání nechuti dítěte ke čtení:*
 - ~ projevení důvěry, že to dokáže
 - ~ dávat pro dítě splnitelné úkoly
 - ~ respektování jeho osobního tempa
 - ~ chválení i za menší úspěchy
 - ~ podporování činnosti, ve které dítě vyniká, (každý úspěch vede k dalšímu úspěchu)
 - ~ číst s dítětem v klidném prostředí
 - ~ zachování zásady raději „méně a častěji“, doporučení – číst 2krát denně 5 minut nahlas
3. Rozvoj slovní zásoby (rýmy, přirovnání, přísloví, písničky, básničky.)

Metodika

Nejčastější chyby ve čtení a jak je opravit

1. záměna písmen, nejčastěji b/d, a/e (cvičit zrakovou paměť a pravolevou orientaci)
2. nejistota ve čtení slabik di/ti/ni – dy/ty/ny (cvičit sluch, rozlišování slabik podpořit hmatem)
3. chybné rozlišení krátkých a dlouhých samohlásek (cvičit sluchové rozlišování a rytmus)
4. chybné **skládání** slabik (usměrnit oční pohyby – použít záložku)
5. neřídí se smyslem textu, chyby neopravuje (tázat se na obsah sdělení)
6. **dvojí** čtení první slabiky (nejistota ve čtení, chaotické oční pohyby – korekce pomocí záložky)
7. čtení není plynulé, dlouhé pauzy (pomůže čtení v duetu s rodiči a záložka)

Příklad

1. cvičit oční pohyby zleva doprava – čtení obrázků zleva doprava
 - číst jen první písmena, slabiky, slova
 - čtení s rodičem současně nahlas
2. osvojit si tvary písmen (grafémů) – písmeno spojit s obrázkem, potom se **slovem**:

 strom **dům** **hvězda**
s **d** **h**

3. rozlišit tvarově podobná písmena **b/d, o/a, m/n, s/z, b/d/p/q**
4. skládat slabiky a **postřehovat** celé slabiky – důležité je zautomatizování
 - ma lá se ob jí ze -slabiky označit obloučky *číst s okénkem*
 - bi je ky no di fo -číst slabiky v řádku
 - hý ga ce ší ká um -číst slabiky v sloupku
5. čtení slov – nacvičovat jen na izolovaných slovech – **ke čtení používat záložku**
 - díra sady Jan oči -číst slova v řádku, sloupku, hledat rýmy, tvořit
 - bílá úhoř lék dýně věty, hledat slova s danou slabikou

Jsou dva způsoby použití:

- A. rodič posunuje záložku po slabice tak, aby zakryla již přečtenou slabiku **mává**
 - B. dítěti, které si není jisté ve čtení slabik, posunuje rodič záložku tak, aby širší část zakrývala řádek, ale ne čtenou slabiku **má**
6. práce s textem a porozumění čtenému – podtrhat obtížná slova, číst v duetu, střídavé čtení, otázky ke čtenému, vyprávět obsah, říci hlavní myšlenku.

Čtení se záložkou

Rodič posunuje záložku se zubem po slabice nebo po slově.

Posun záložky je dvojitý:

- A. Dítěti, které si není jisté ve čtení slabik, posunuje rodič záložku tak, aby její širší část zakrývala řádek, ale ne čtenou slabiku nebo slovo.

posunuje rodič

- B. Rodič posunuje záložku po slabice tak, aby zakryla již přečtenou slabiku nebo slovo, dítě čte po slabkách. Po nácvičku může posunovat záložkou dítě samo.

po zácvičku může posunovat dítě samo

Originální velikost záložky:

VZOR

Cvičení zaměřené na počáteční čtení jednoslabičných slov a cvičení paměti.

1. Dítě čte řádek slov a při čtení označuje obloučky.
2. Dítě slova vystřihne ze žluté tabulky, stránku přeloží podle šipky a po opětovném přečtení slova z paměti ve správném pořadí nalepí.
3. Dítě slova nahlas přečte.

pes

mák

had

vůz

med

buk

keř

půl

věc

dub

míč

fén

háj

cíl

dům

bok

gel

zem

žal

tyč

nic

jas

dál

čip

pes	mák	had	vůz	med	buk
keř	půl	věc	dub	míč	fén
háj	cíl	dům	bok	gel	zem
žal	tyč	nic	jas	dál	čip

Cvičení zaměřené na práci s textem.
Dramatizace: dítě s rodiči hrají s loutkami.
Mluvit za někoho jiného je pro dítě snazší,
než za sebe a současně lákavé a zábavné.

1. Dítě s rodiči vystříhne prstové loutky (druhý list).
2. Dítě s rodiči střídavě čte krátký obsah hry.
3. Dítě a rodiče si rozdělí role. Nasadí si na prsty loutky a hrají podle scénáře.
4. Dítě s rodiči podruhé hrají hru z paměti (svými slovy).

Krátký obsah děje **KOČIČÍ HRÁTKY**

Hrají: Sněhulka – bílá hravá kočička, Proužek – divoký kocourek, Čertík – kamarádský, veselý.

Místo děje: dvůr, park na náměstí, ulice.

Obsah: Jednou ráno jsou na dvoře kočička a dva kocouři. Vymysleli si hru na schovávanou. Jeden z nich nedodržel pravidla a vyběhl na náměstí. Honili se. Unavili se a úkryt našli v prázdném dětském kočárku. Paní s kočárkem odjela do vedlejší ulice. Kocouři se lekli a vyskočili z kočárku, byli v neznámém prostředí. Vzpomínali, jak najdou cestu domů.

Proužek : Vidíte mě, sedím na stromě!

Čertík : Já ochutnávám na záhonku jahody.

Sněhulka : Hoši, to sluníčko je můj kamarád.

Proužek : Teď si zahrajeme na schovávanou. (*šeptá*) Jdu mezi hromádku naštípaného dříví.

Sněhulka : Už počítám, musíte být schovaní.

Čertík : Mě nenajdou, budu za vraty.

Sněhulka : Proužku, vidím ti ouška mezi dřívím.

Proužek : Sněhulko, ale Čertíka nevidím.

Sněhulka : Jsou otevřená vrata, podíváme se. Vidiš, Čertík se schoval v parku pod lavičku, ale my nesmíme jít na ulici sami.

Proužek : Čertíku, Čertíku už tě máme!

Čertík : Nemáte, uteču vám! (*všichni se v parku honí*)

Sněhulka a **Proužek** : Nožičky nás bolí, odpočineme si.

Čertík : Vidím prázdný kočárek, skočíme do něj.

Sněhulka : Bratříčkové, ten kočárek s námi jede! Teď zastavil, honem dolů!

Proužek : Cítím mlíčko a sýry, půjdeme do obchodu, třeba něco dostaneme.

Sněhulka : Ne, jsme v cizí ulici, musíme najít cestu domů.

Čertík : Kolem našeho domu jezdila tramvaj, měla číslo 8.

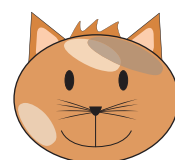
Proužek : V parku tam voněly tulipány.

Sněhulka : Naše vrata byla modrá. Tak jdeme.

Čertík : Trochu jsme poznávali svět, ale doma je nejlépe. (*To už stáli před modrými vraty.*)

Sněhulka : Proužku a Čertíku, večer se nám bude zdát o našem tajném výletě.

(*Po dobrodružném dni se šťastným koncem všichni rychle usnuli.*)

Proužek

Čertík

Sněhulka